

Živa mišica

Izpoved legendarnega povojnega plezalca

✍ Mojca Volkar Trobevšek 📷 Rado Kočevar

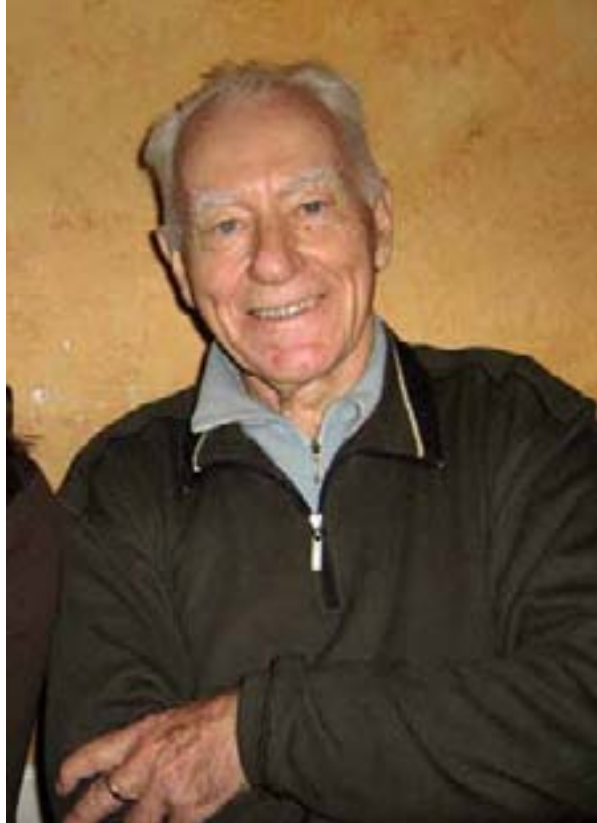
Rado Kočevar je današnjemu mlademu alpinističnemu navdušencu precej neznano ime, a le dokler ne zaide med klasične smeri v slovenskih stenah. Slej ko prej na debudno oko naleti na eno od Radovih prvenstvenih, pa najsi lista po plezalnem vodničku Kamniško-Savinjskih ali Julijskih Alp. Marsikdo ne ve, da je »živa mišica«, kot so mu pravili njegovi sodobniki, prvi ponovil slovito Ašenbrennerjevo smer v severni steni Travnika, da je opravil tretjo ponovitev Čopa le v osmih urah in da je preplezal prvo uradno šestico v slovenskih gorah. Skoraj nihče pa ne ve, da je služboval kot profesor geografije, da je bil eden prvih gorskih kolesarjev na naših tleh in da je na svojih plečih pod Skuto, sicer po delih, prinesel skoraj cel bivak.

Otroštvo ste preživel v Sremski Kamenici, med vojno pa ste z družino kot begunci prišli v Ljubljano, kjer ste le od daleč občudovali Kamniške Alpe.

Iz Sremske Kamenice smo morali oditi na hitro, to je bilo po razpadu Kraljevine Jugoslavije. Ko sem se prvič povzpел na Ljubljanski grad, sem zagledal Kamniške Alpe. Tega ne morem pozabiti. Bilo je junija, leta 1941. Oče mi je že v Sremski Kamenici kupil kolo. Z njim sem lahko šel še v okolico Ljubljane, toda pred Šentvidom je bila meja. Kamniške so ostale daleč, vabljive in nedosegljive.

Kako ste kot mlad, neugnan fant s preveč energije doživljali okupirano Ljubljano?

Ko so februarja 1942 Italijani ogradili Ljubljano, smo ostali »ujeti«. Na Rožniku sem smučal le za božič in novo leto. Italijani so smučiči pobrali, da ne bi šle med partizane. Jaz sem jih razrezal in doma pokuril. Težko je bilo to razumeti. Kmalu je sledila prepoved vožnje s kolesom. Zelo rad pa sem hodil na grad, posebno v lepem vremenu. Takrat še nisem slutil, da bom med vršace, ki sem jih občudoval od daleč, nekoč tudi v resnici šel. Spomin na Italijane je ostal v slabem spominu. Toda zanimivo, jezik mi je bil všeč in sem se ga rad učil. To mi je pozneje prišlo prav. Ko se je leta 1943 okupator zamenjal, ni bilo nič boljše. Pouka je bilo žal še manj. Kopali smo strelske järke okoli Ljubljane, toda v Šiški, kjer je danes vse pozidano,

Rado Kočevar FOTO: SILVO KARO

smo s travnikov spomladi 1945 občudovali zasnježene Kamniške.

Kdaj ste šli prvič v tako zaželeno hribe?

Na gimnazijo sem hodil na Vegovo ulico. Tam sem imel sošolce, ki so jih tudi zanimali hribi; Franceta Zupana in Miha Verovška. Spominjam se, da sva šla leta 1946, konec marca, s sošolcem Zvonkom Čemažarjem na Brano. Vsaj hotela sva iti. Mahnila sva jo iz Kamniške Bistrice naravnost navzgor, toda takoj pod Rokovnjaškimi luknjami sva se seveda obrnila, ker sva videla, da ne gre. Bila je še zima, snega je bilo obilo in bilo je nevarno. Za tem sem spoznal, da se bo treba česa naučiti. Že istega poletja smo šli na tečaj na Kamniško sedlo, kjer so nas naučili osnovne tehnike.

Se spominjate svoje prve plezalne ture?

Ja, to je bil Severovzhodni raz Turske gore. Plezal sem z inženirjem Lasičem in takrat sem prvič pod seboj začutil malo »lufta«. Potem smo šli že kar hitro v Vrata in se zagledali v Steno ...

Kje ste črpali ideje za svoje vzpone? Ste imeli vzor, mentorja?

Tu bi težko našel pravi odgovor. Takšnih »mentorjev« je bilo več. Po plezalnem tečaju na Kamniškem sedlu sem prebiral domačo in tujo literaturo; Naš alpinizem, Planinski vestnik pa Bergsteiger. Brez dvoma sta mi Boris Režek in Vinko Modec, takratna inštruktorja, predstavljala veliko. Z Modecem sem celo plezal Čopov steber. Tudi Emilio Comici, Dolomiti, Tirolske gore in münchenska plezalna šola (stene Wilder Kaiser) so mi bili za zgled. Mikalo me je, in seveda tudi mnoge moje vrstnike, da bi tudi mi kaj takega preplezali.

Kasneje ste postali alpinistični inštruktor in svoje znanje predajali množici mlajših plezalcev, med njimi

tudi Stanetu Belaku – Šraufu. Z njim sta imela prav poseben odnos.

Kot inštruktor na plezalnih tečajih sem bil res velikokrat v mnogih odsekih po Sloveniji in sem spoznal veliko ljudi. Ampak Stane Belak - Šrauf je bil pa nekaj posebnega. Spominjam se ga, kako je kot najstnik prišel v Vrata na plezalni tečaj. Poslali smo ga domov in moral je prinesiti podpis staršev in dovoljenje, da se lahko udeleži tečaja. Kasneje sva postala prijatelja. Vedno mi je pisal iz Himalaje. K meni v šolo, kjer sem poučeval, pa je rad prišel predavat z diapozitivi. Velikokrat sva se srečala v gorah, na triglavskem smuku in še kje.

Danes živite na Jesenicah, a se še vedno počutite bližje Ljubljani, kjer ste prvič zašli v plezalsko družino. Kako ste se Ljubljanci razumeli z domačimi plezalci, Jeseničani? Eden vaših največjih in najbolj odmevnih dosežkov v Čopovem stebru leta 1948, ki sta ga s Cicem preplezala v rekordnem času, jih je gotovo razburil.

Z jeseniškimi alpinisti stare garde nisem našel pravega stika. Obdajal me je občutek, morda se motim, da so nas gledali malo »zviška«. Izjemi sta bila Čop in Krušič, pa seveda mladi; s Frelihom sem celo ponovil Ašenbrennerja. Janez Krušič, s katerim sem tudi plezal, je bil eden redkih, ki je znal z nami vzpostaviti pristne stike. Od »stare garde« je tu še Janez Brojan iz Mojstrane. Lepi spomini.

Joža Čop je bil že v vaših časih prava legenda. Kako se ga spominjate?

Čop je gledal na naše uspehe ponosno. Ko sem vodil alpinistični tabor v Vratih in Krnici, je bil pri meni. Bilo je prijetno in marsikatera njegova izkušnja nam je bila dobrodošla. Nisem imel občutka manjvrednosti ali kaj podobnega. Za mene ostaja velika alpinistična osebnost svojega obdobja.

Plezali ste z mnogimi znanimi imeni povojnega obdobja, med njimi s Francetom Zupanom, Mihom Verovškom, Francetom Avčinom, Marjanom Keršičem - Belačem, Darom Dolarjem, Danico Pajer, poročeno Blažina, Tonetom Jegličem itn.

Se spominjate kakšne prav posebne dogodivščine?

Oh, teh je bilo nešteto! Ampak v prav posebnem spominu imam neko turo; z Dolarjem, inženirjem Lasičem in Avčinom smo plezali Severni raz Travnika. Takrat še ni bilo čevljev z gumijastim podplatom, plezali smo v težkih trikunih s trdimi podplati. Smer ima tudi en previs, tam je IV. težavnostna stopnja, in tam si prišel čez po »ravbarskih stopničkah«, tako smo mi rekli. Soplezalcu si moral stopiti najprej na roke, potem pa na rame, in če je bilo treba, tudi na glavo. In jaz sem Avčinu s trikuni

👉 *Midva s Cicem sva do vstopa v steber plezala nenavezana; do Gorenjskega turnca sva rabila uro in pol. Šele v Stebru sva se navezala.*

stopil na glavo! Si mislite, kaj je to bilo? On je zarjul spodaj: »Zgin' dol, hudič!« (*smeh*) Tega ne morem pozabiti.

Vendar ste največje uspehe dosegli v navezi s Cirilom Debeljakom - Cicem. Kako je nastala vajina naveza?

Kje sta se našla, glede na to, da je bil Celjan?

Spoznala sva se na Korošici ob zaključku poletja 1948, seznanil pa naju je Tine Orel, tedanji predsednik PD Celje. To je bilo tisto leto, ko sem ponovil Ašenbrennerja. Povabili so me kot inštruktorja na plezalni tečaj. Poleg Cica sem na Korošici spoznal še druge Celjane, med njimi tudi Ivana Arnska. Na tečaju je bilo prijetno, preplezali smo nekatere nove smeri. Teden dni kasneje sva s Cicem ponovila Čopov steber v osmih urah. Tako se je začelo.

Povejte mi, kako vama je uspelo preplezati »Čopa« v tako kratkem času? Takšne smeri so v vašem obdobju plezali vsaj z enim bivakom; prva plezalca, Čopov Joža in Pavla Jesihova sta potrebovala skoraj cel teden ...

Najprej vsa čast Jesihovi in Čopu za to dejanje. To je bil prav gotovo vrhunski dosežek tistega časa, še posebej, ker sta bila oba netrenirana. Midva s Cicem sva do vstopa v steber plezala nenavezana; do Gorenjskega turnca sva rabila uro in pol. Šele v Stebru sva se navezala. Seveda sva plezala detajlno že težja mesta, zato nama sama smer ni predstavljala velikih težav. Bila sva v formi, vreme je bilo krasno, kar teklo je ...

Rado Kočevar "sestopa" po Šiji Brane 16. junija 1957.
FOTO: MARJAN KERŠIČ - BELAC

V Vratih po neuspelem poskusu v Bavarski smeri, pozimi leta 1949. Od leve: Rado Kočever, Sandi Blažina, France Zupan in Marjan Keršič - Belač.

Kako se spominjate Cica?

Bil je odličen prijatelj in soplezalec, zelo čustven. Preživel je težko mladost. Zelo dobro sva se razumela. Samo pokimala sva si in že sva vedela, kaj storiti. Enkratni tovariš je bil ... Z njim sem preplezal največ plezalnih smeri, 22. Z Zupanom sem jih 16, z Danico Pajer 13, z Mihom Verovškom 10. Vodim evidenco, veste. Cic je bil pravi športnik, izvrsten plezalec, zato sem se zelo zanesel nanj. Veliko sva se srečevala na Korošici; on s štajerske, jaz pa z gorenjske strani. In steber Dedca je počasi dozoreval.

Dokler ga nista nekega popoldneva, menda po kosilu, premagala. Kako ste doživljali dejstvo, da gre za takrat najtežjo smer v naših stenah?

Ta znameniti steber je bil nekakšna prelomnica v mojem življenju. Bil sem prepričan, da sem prišel do tiste stopnje, ko nekako ne gre več naprej. Res je bilo težko, na meji. Nisem pa vedel, da bo ta smer takšna prelomnica tudi v naši alpinistični zgodovini.

Se je takratna alpinistična srenja odzvala pozitivno?

Po Čopovem stebru sem dobival vtis, da smo »prehitro« šli navzgor – tako so menili nekateri. Še danes hranim diplomu z zveznega alpinističnega tečaja v Vratih (1947), kjer je zapisano, da »preskakujemo« razvojne stopnje. Po 2. svetovni vojni je pač razvoj alpinizma šel naglo naprej. Za nami pa še bolj. To spoznanje je pač nekaterim šlo težje pod »kožo«. Jaz se danes veselim uspeha mladih. Razvoj mora naprej!

Takrat verjetno ni bilo zvezdnitva v današnjem pomenu besede, pa vendar ste veljali za enega najboljših povojnih plezalcev. Kako ste živeli v času največjih uspehov?

V tistem času sem imel zelo veliko predavanj po Sloveniji. V Mariboru je bila dvorana nabito polna, enako tudi v Ljubljani. Predaval sem tudi na občnih zborih PD, bil sem inštruktor na plezalnih tečajih. Mnogi so menili, da sem v službi pri PZS (nekateri tako pravijo še danes), kar pa ni bilo res. Zanimarjal sem študij. Leta so tekla ...

V gorah ste doživeli mnogo lepih, nepozabnih in zanimivih izkušenj. Ampak tista o pionirskem »gorskem kole-sarjenju« je pa prav posebna. Kako je bilo v resnici?

S Francetom Zupetom sva šla nekoč plezat v Poljske device nad Robanovim kotom. Nič posebnega, ena smer III., IV.

stopnje. Sva si mislila, da bi z avtobusom predolgo trajalo, pa sva šla raje s kolesom. S takšnim navadnim, ki je imel spredaj zavoro, da si pritisnil dol na plašč. Odšla sva preko Gornjega Grada do Robanovega kota. Potem pa nisva hotela iti po isti poti nazaj, zato sva šla proti Logarski dolini. Pod Okrešljem sva lepo kolo na nahrbtnik privezala, na Kamniškem sedlu sva si pa rekla: »Saj ga ne bova nosila, kjer se bo dalo peljat, se bova peljala dol!« In tako sva srečala neke planince. Jaz sem jim pozvonil, da so skoraj okameneli, ko so naju zagledali! Gledali so naju kot čudo božje. Vsi so se za glavo prijemale, ko sva za zadnje kolo privezala veje, da bi lažje zavirala ... Sicer bi skurila zavoro, ki je bila že tako pregreta!

Po vseh izjemnih vzponih v domačih Alpah so bili kasneje uspehi tudi v gorovju Wilder Kaiser in v Centralnih Alpah, kjer ste splezali nekaj težkih smeri za tiste čase, med njimi tudi Velikanov zob in Hudičev greben. Verjetno ste sanjali tudi o Himalaji, kamor je šel svojo srečo poskusit vaš soplezalec Cic. Kako to, da se sami niste podali v najvišje gore sveta?

Res sem v tistih časih sanjal tudi o Himalaji. Po letu 1954 pa je moja aktivnost v alpinizmu začela upadati. Resničnost in želje sta dva ločena pojma. Od alpinizma se ni dalo živeti. Kakor sem povedal, je moja dejavnost sčasoma prehajala v novo realnost. Zavedal sem se, da Himalaja zahteva več od tistega, kar sem v gorah počel do sedaj. Kaj dosti tam v novih razmerah ne bi dosegel. Po drugi strani pa mi je žal, da je nisem vsaj videl. Vesel sem, da so zanamci to dosegli in še več, povzpeli so se v sam svetovni vrh. Tega sem resnično vesel in ponosen sem na njih. Toda gore in stene so mi dale nekaj. Predvsem voljo in tako mi je ob delu uspelo končati študij 1. in 2. stopnje, pa tudi magisterij.

Nekaj let ste bili v Kranjski Gori tudi načelnik Gorske reševalne postaje, večkrat ste priskočili na pomoč gornikom v stiski. Kakšne spomine imate na delo v reševalni organizaciji?

Na Kranjsko Goro imam različne spomine. V glavnem dobre. Reševalnih akcij je bilo precej. Spominjam se mednarodne v Rateških Poncah. Ponesrečenca, ki je plezal z italijanske strani, smo skupaj z italijanskimi reševalci rešili na našo stran. Veliko je bilo poizvedovalnih akcij, včasih tudi »lažnih« alarmov. Takrat je bil v razmahu sindikalni

turizem in gostov včasih ni bilo nazaj v hotel. Mi pa smo jih iskali naokoli. Nekoč smo skupaj z jeseniškimi reševalci celo bivakirali pod Prisojnikovim oknom. Organiziral sem tudi sodelovanje s »Corpo soccorso alpino« ob Rabeljskem jezeru pod Predelom. Leta 1956 je naša postaja na mojo pobudo izvedla tečaj za okoli 30 miličnikov na Vršiču. To je bil prvi tečaj za tedanje policiste. Sodelovala je tudi GRS Jesenice.

Kaj se je zgodilo, da ste zapustili reševalske vrste?

Enkrat sem slučajno, bil sem na terenu, odklonil reševalno akcijo. Prepričan sem bil, da jo bo izvedla GRS Jesenice. Sledil je disciplinski postopek in suspenz leta 1959. Skupščina PZS v Novi Gorici je leta 1960 dala »pomilostitev«. Žal prepozno.

»Smer ima tudi en previs, tam je IV.

težavnostna stopnja, in tam si prišel čez po »ravbarskih stopničkah«, tako smo mi rekli. Soplezalci si moral stopiti najprej na roke, potem pa na rame, in če je bilo treba, tudi na glavo.

Alpinizem je v šestdesetih letih močno spremenil svojo podobo; od razvoja opreme, treninga, tehnologij. Moto sodobnega alpinizma je s čim lažjim nahrbtnikom preplezati čim težje smeri v čim krajšem času. Kako gledate na te mlade ljudi in na moderni alpinizem? Ima še kaj skupnega s tistim v vaših časih?

Vedno sem bil optimist. Na razvoj sodobnega alpinizma gledam kot na velik napredek. Seveda so sedaj drugi časi in možnosti. Tudi mi smo nekoč težili k napredku, to nam je skupno. Razvoj je bil pričakovan in prav je tako. Morda se bo našla tudi kakšna konzervativna opazka, kakršne sem doživljal sam. Čestitam mladim za dosežke. To samo potrjuje znano reklo: »Če so učenci boljši, potem so bili učitelji dobri.«

Še danes živite precej aktivno, polno življenje. Pri svojih letih vozite avto, skrbite za dom, v katerem živita z ženo. Kako preživljate dneve?

Vsak dan sem v gibanju. Pozimi hodim smučat na Višarje, ker imam kot veteran tam silno ugodne pogoje. Sicer pa vsako jutro telovadim, vozim sobno kolo in se podajam ven, v naravo. Ponavadi s kolesom. Narava, gore in šport mi pomenijo veliko. Soprogo redno hodiva na sprehode, če je le malo vreme. Danes hribe opazujem od spodaj gor, ker ne morem več toliko hoditi. Imel sem namreč operacijo kolena zaradi izrabe hrustanca, vendar sem si toliko opomogel, da lahko smučam in kolesarim.

Po poklicu ste učitelj geografije in po končani alpinistični »karieri« ste se, poleg družini, posvetili predvsem poučevanju. Kako se spominjate službenih let?

Ko sem učil na trgovski šoli v Kranju, sem prosil, naj mi dodelijo učilnico za geografijo tam, kjer je pogled na Kamniške najlepši. Imel sem jo. Dijakom in dijakinjam sem ob

vsaki priložnosti spregovoril o gorah in poročal o alpinističnih dosežkih naših v Himalaji. Ob športnih dnevih sem jih peljal na Golico, pozimi pa na smučanje. V šoli so mi rekli »himalajec«.

Je bilo dijake težko navdušiti za učno snov?

Moram reči, da sem se z mladino zelo dobro razumel. Če si znal z njimi vzpostaviti pravi stik, so te radi poslušali. Mene so sprejeli predvsem zato, ker sem pri poučevanju geografi- je podal veliko slikovnega gradiva.

Lansko leto jeseni sta Društvo za gorsko kulturo in Televizija Slovenija začela snemati dokumentarni film o vaši generaciji alpinistov, v katerem naslovno vlogo »odigrate« prav vi. Kako je prišlo do tega sodelovanja in kaj vam pomeni?

Lani sta me Silvo Karo in Mojca Volkar povabila na Festival gorniškega filma. Imel sem predavanje Čopov steber leta '48 v 8 urah. Ob zadovoljnih obrazih gledalcev je bilo, kakor da bi se vrnil nazaj v gore pred pol stoletja. Takrat sta me povabila tudi k snemanju filma. Sodelovanje pri snemanju dokumentarnega filma mi pomeni mnogo več kakor le obujanje iz neke pozabe. Mladim, ki film ustvarjajo, pa želim čim več uspehov! ◉

Ciril Debeljak - Cic v Lučkem Dedcu pod Črno steno